

Žemberová, Viera

Poľský projekt hodný uznania a rozvíjania

Slavica litteraria. 2008, vol. 11, iss. 1, pp. 137-139

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103392>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

letí, kdy ohlas jeho díla kolísal mezi biograficko-historickým popisem a formálně-psychologickou analýzou, která přerostla v zásadní polemiku o kompozičních principech básnických textů, o matematické architektone v slovesných strukturách Prešernovy poezie.

Druhý tematický blok věnovaný institucím přináší tři kapitoly detailně zachycující „akademickou“ linii slovinské literární vědy: počátky obecné slavistiky a postupné vyčleňování slavistiky a komparistiky a také profil první specializované domácí vědecké revue Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino, který vycházel v letech 1918–1931.

Rozsahem polovinu textu monografie zabírá třetí oddíl představující portréty slovinských literárních historiků (J. Trdina, G. Krek, K. Štrekelj, M. Murko, I. Prijatelj, F. Kidrič, A. Slodnjak a M. Boršnik), pravděpodobně proto v této pomyslné galérii chybí samostatná kapitola např. o zakladateli domácí komparistiky A. Ocvirkovi, jímž se Dolinar zabývá v předchozí části. Z hlediska česko-slovinského pohledu jsou nejzajímavější pasáže o Matiji Murkovi, jemuž slovinská literární historiografie stejně jako česká dluhuje monografické práce. Dolinar se zaměřuje nikoli na Murka-slavistu, ale na jeho místo v slovinské literární kultuře, na jeho polemiku s F. Ramovšem, který kritizoval první ročník Murkovy Slavie za povrchní recenzentskou praxi vyhýbající se problematice moderních dějin národních literatur. Můžeme doplnit, že středoevropský rozhledný Murko s odkazem na filozofii českých dějin v Masarykově duchu považoval „jugoslávství“ za logické vyústění slovinské reformace. Jak správně upozorňuje Dolinar, ve společném Království Srbů, Chorvatů a Slovinců Murkova podpora jihoslovanské vzájemnosti, která ve skutečnosti vedla k unitarismu a politické centralizaci pod srbskou nadvládou, vyvolávala u slovinských humanistů přirozenou nedůvěru a národně obranné tendence.

Dolinarova kniha z dějin moderní slovinské literární historiografie, která navazuje zejména na práce Janka Kosa, prokazuje široký rozhled v odborné literatuře, přičemž badatel, jenž podnikl rozsáhlý pramenný výzkum v domácích a zahraničních archívech, dokáže svůj přehledný výklad oživit citátem z dobového materiálu, na druhou stranu je schopen syntetické zkratky a kontextového vidění souvislostí. Zároveň se tu zdůrazňuje důležitost heuristického bádání, např. nutnost zpřístupňovat vědeckou korespondenci badatelských osobností, nejen spisovatelů a umělců. Právě zde lze v osobní a úřední korespondenci a v autentických záznamech s různým stupněm narativity paradoxně nalézt chybějící informace o institucích a dílech, o profesních kariérách a sociálních mobilitách. Korespondence může rozkrýt psychologické pozadí konfliktů, přiblížit vzájemnostní receptci z obráceného pohledu každodennosti a „orální“ historie. Dolinarovo směřování k inovovanému studiu historie idejí potvrzuje soudobý trend literární vědy, která se vrací ke svým kořenům a obligatorním momentům vývoje už jen z důvodu, aby se v současném diskursu postmodernistické esejistiky a publicistiky neprezentovaly „objevy“ již známé, leč v společenské paměti pouze zasuté. Soubor studií slovinského badatele přináší nejen nové informace o genezi domácího literárněvědného myšlení a jeho následném formování, ale i ukazuje na možnosti netradičních přístupů k práci s literárněhistorickým materiálem.

Miloš Zelenka

POLSKÝ PROJEKT HODNÝ UZNANIA A ROZVÍJANIA

Literatury slowiańskie po roku 1989 – Transformacja (red. Halina Janaszek-Ivaničková), *Feminizm* (red. Ewa Kraskowska), *Podmiotowość* (red. Barbara Czapik-Lityńska), *Mniejszości* (red. Mieczysław Dąbrowski), Kolor Plus, Warszawa 2005.

Slavistický výzkum koncipovaný ako horizontálne zmapovanie spoločenského, kultúrneho a literárnovedného stavu, dotykov a zamýšľaných „predpokladov,“ či a kam je možné otvárať vzájomný výzkum v európskom poznávacom „prostredí“ po tak zásadných zmenách, akými prešla Európa ako územný, politický, kultúrny celok za posledné dve desaťročia, koncentrujú do seba zborníky nezvyčajného výskumného zámeru, ktoré vyšli pod ústredným názvom *Literatury slowiańskie po*

roku 1989. Zborníky sú výsledkom riešenia a výstupov grantovej úlohy riešenej na Univerzite Adama Mickiewicza, koordinovanej Medzinárodnou sekciou pre spoločenské vedy a Komisiou pre porovnávacie skúmanie slovanských literatúr pri Medzinárodnom komitáte slavistov.

Jednotlivé časti tohto cenného a uskutočneného zámeru vyčleňuje, teda časti v podtitule s dominantným tematickým a problémovým „uzlovým“ bodom ich upresnenie *Transformacja* (vedecká redaktorka Halina Janaszek-Ivaničková), *Podmiotowość* (vedecká redaktorka Barbara Czapik-Lityńska), *Mniejszości* (vedecký redaktor Mieczysław Dąbrowski). Do tejto série patrí ako druhý v poradí zborník s podtitulom *Feminizm*, ktorý vyšiel pod vedením Ewy Kraskowskiej aj ako výsledok medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá vydaniu zborníka predchádzala a uskutočnila sa v Poznani na pôde Instytutu Filologii Polskiej UAM v roku 2004.

Zborník *Feminizm* má atraktívnu a súčasne rozpačitú problematiku, na či upozorňuje aj v inšpiratívnom úvodnom slove Ewa Kraskowska *Dyskurs feministyczny w słowiańskiej literaturze, krytyce i teorii po roku 1989*. Podnetnosť, ale aj panoramatickosť prístupu E. Kraskowskiej k problému tematického zborníka, jeho poznávacej aj národnokultúrnej ponuky, súvisí s tým, že sa rozhodla problém geograficky, etnicky, javový i vývinový (feminizmus a konkrétne slovanské literatúry) „vidieť“ v jeho rozčesnutosti, otvorenosti ako problém „geografický“, teda aj politologický, čím objasňuje erupciu záujmu o feminizmus vo východnej i južnej „slovanskej kultúrnej“ Európe, ale i tak, že sa stretli – podľa nej - dve línie postoja k mapovaniu, orientovaniu sa a k navrhovaniu toho „svojho“ národného riešenia (rodovej) kultúry a literatúry. Prvá línia by bola azda tá, ktorá sa orientuje na pojmové, teorémové i aplikačné poznanie pod clonou doterajšieho americko-anglického konštituovania i výskumu feminizmu v umení, druhá línia by mohla byť tá, ktorá dobieha samotný problém (v čase, v stave jeho výsledkov) v jeho vývinovej i javovej podstate ako problém filozofie, estetiky, sociológie, poetológie, psychológie a ďalších vkladov z aktuálneho poznania spoločenských vied, čo sa usilujú výskumníčky i výskum zapojený do druhej línie vyjadriť i tak, že sa do diskusie o feminizme vstupuje na počiatku predovšetkým z epicentra svojej národnej kultúry a literatúry, nie raz z jej jednotlivostí autorských či textových. Výsledok sa stretáva s profilovými prácami o feminizme, s vyhranenými národnými periodikami venovanými feminizmu, s antológiami umeleckých a literárnych výpovedí, ktoré sa k tomuto „smeru“ v štruktúre spoločnosti i umenia hlásia. Jednoducho sa možno len pripojiť k postrehu E. Kraskowskiej, keď naznačuje: „To nie najlepšie widać w odbiciach tematycznych, analogijnych, w stanie krytyki literackiej i wreszcie w praktyce dydaktycznej (s. 28).

Nielen aktualizované otvorenie pojmu slovanské literatúry na jednotlivé národné literárnej spoločensť podľa geografického kľúča polohy v európskom priestore, ale aj podľa spresňovania pojmového využívania obsahov, významov i „vážnosti“ – slova – feminizmu a jeho „korelujúcich“ lexikálnych partnerov, teda rod, rodovosť, rodová kultúra a rodová literatúra sa ukazuje v zborníku *Feminizm*, ako je otvorený a nie raz aj priesečníkový problém feministickej kultúry, myslenia, umeleckej projekcie „zabývaný“ v tej-ktorej národnej literatúre.

Nie bez relevantných odkazov na publikované príspevky v časti *Obszar zachodniosłowiański* (Inga Iwasiówa, Hanna Serkowska, Drahomíra Vlašínová, Marcin Łukasz Filipowicz), teda bez objektívnej argumentačnej i hodnotovej príčiny v historickom kontexte či pri práci s javom feminizmus, sa najprepracovanejšie ukazujú prístupy k výskumu feminizmu ako celku i k jeho národnej literárnovednej a filozofickej reflexii v poľskej, českej a slovenskej kultúre. A hoci sa prevažne dôvodí epickými textami, skutočnosť, že sa feminizmus v látke, téme, probléme, postave, estetike i nazeraní na umeleckú výpoveď sleduje v kritickej praxi napovedá, že ide o literárnu skutočnosť, ktorá sa adaptovala do prebiehajúceho národného literárneho života a má svoje reálne využitie v aktuálnej kultúrnej praxi aj popri iných „módnych“ atakoch na tradíciu národnej kultúry.

Do časti *Obszar wschodniosłowiański* prispeli Tatiana Rowieńska, Irina Kuźminová, Wira Agiejewová, Oksana Zabužková a Hanna Kislicynová. Príspevky v tomto bloku vychádzajú z historického zázemia a nielen kultúry, lebo politický pohyb sa ukazuje dostredivým bodom výkladu azda všetkého, čo sa v literatúrach bývalého Sovietskeho zväzu odohralo od konca 80. rokov, ďalej sa pokračuje cez autorské dielne, ba dokonca autorka reflektuje samú seba, aby sa uvažovalo o novej literárnej situácii, čo by bol paradox, keby sme si neuvedomovali, v akej chvíli a kde sa

hľadá „to“ nové vo feminizme, či dokonca jeho novosť ako taká, ale naznačuje sa tak vlastne priehlbina v čase ako aj v súvislostiach národného a „nadržadného,“ teda to, že ide o dotykové miesto vymedzené javom „czynnik gendrowy“.

Záverčnú časť zborníka zaobstaral v súlade s prirodzenosťou geografického rozdelenia geografického priestoru Obszar południowoslowiański a v ňom príspevky o juhoslovanskej a postjuhoslovanskej literatúre (Svetlana Slapšaková), o srbskej literatúre (Ivana Živančevićová-Sekerušová, Stanislava Kosticová), o bosianskej literatúre (Nedžad Ibrahimović) a bulharskej literatúre (Dimitar Kamburow a Katerina Kolosowa). Táto časť zaujme v zborníku aj tým, že ide o pracovné stretnutie sa s pohybom v kultúrach a literatúrach, ktoré si uvedomujú svoju dynamiku na veľmi dramatickom podloží neliterárnej skutočnosti aj po roku 1989, no i to, že tradícia ich národnej kultúry, spoločenských noriem ostáva i dnes voči východnejším, severnejším a západnejším slovanským partnerom aj v probléme feminizmu a rodového chápania spoločnosti a jej kultúry, či kultúry ňou tvorenej, predsa o čosi svojráznejšia, uzavretejšia a odolnejšia či až vzdorovitá voči podstatným zmenám.

Predpoklad, ktorý naznačila v úvodnom slove vedecká redaktorka zborníka, že pôjde v sústreďných príspevkoch o podnetný aj hodnotiaci literárnovedný diskurz s vyznačenými národnými diferenciáciami – pars pro toto na podloží poznávania i prítomnosti feminizmu vo vede a umení – navyše, že bude najrozličnejších odtieňov, aké sprevádzajú napätia politické, spoločenské a kultúrne v diferencovanom vývine Európy za posledných sto rokov, stalo sa neoceniteľným prínosom pre tých, ktorí budú so zborníkom *Feminizm* pracovať, alebo ho ďalej vo svojom výskume rozvíjať.

Viera Žemberová

ZA HRANICE ŽÁNROŮ

Ivo Pospíšil: *Střední Evropa a Slované*. Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2006, 246 s.

Jiří Gazda – Ivo Pospíšil: *Proměny jazyka a literatury v současných ruských textech*. Masarykova univerzita, Brno 2007, 146 s.

Jedním z paradoxů současného vědeckého diskursu je ironické zpředmětnění ideálu „panglosie“, svobodného mnohohlasu suverénních kritických soudů bez předběžné apriorní hierarchizace. Představa svobodného přístupu k informacím a jejich interpretacím, existující jako ideál prakticky v celých dějinách evropské civilizace, došla svého naplnění teprve v posledních desetiletích, avšak zároveň s tím vyvstaly nové problémy, vyplývající ze samé podstaty moderního pojetí vědecké činnosti. Prostor odborné komunikace je deformován genetickou vadou, zakotvenou v samotné podstatě vědecké práce. V komunikačním aktu není rovnoměrně zastoupena složka impulsu a recepce a důsledkem je nezřídka míjení vzájemně izolovaných promluv, jež postrádají adresáta. Tento nezamýšlený, leč reálně existující jev je navíc podporován rychlými proměnami prostředí, v němž se odborná debata odehrává. Jejich projevem ve slavistice je změna poměru mezi tradičně chápanými filologickými disciplínami a obory, dříve považovanými z hlediska slavistiky za pomocné. Vývojová tektonika tak stojí proti síle setrvačnosti a důsledkem je narůstající napětí, pociťované v konkrétních projevech jako symptom krize. Nalézt východiska z této situace předpokládá obnovit diskurs v plné šíři toho pojmu, tedy podpořit některé (zejména receptivní) části komunikačního aktu a na tomto základě přizpůsobit cíle a metody slavistických studií reálným potřebám.

Tímto směrem se ubírá činnost Ústavu slavistiky brněnské Masarykovy univerzity, v jehož čele stojí Ivo Pospíšil. Jeho nová práce, mohou sloužit jako zpráva o metodologickém směřování jeho pracoviště i jako obecnější zamyšlení nad perspektivami oboru.

Ivo Pospíšil nabízí alternativu „panglosii“ vzájemně izolovaných hlasů v koncepci integrované žánrové typologie, jež textu přiznává atributy artefaktu zakotveného v reálném čase a prostoru, aniž by eliminovala jeho kvality imanentní estetické struktury. Napětí mezi těmito dvěma dimenzemi je tradičně zdrojem animozit jednotlivých „škol“, avšak předmět studia pojatý s vědomím kom-